

СИСТЕМА ПІДВИЩЕННЯ ФАХОВОГО РІВНЯ ПРАЦІВНИКІВ ПУБЛІЧНИХ БІБЛІОТЕК КИЄВА

Сьогодні бібліотека є однією з інституцій, що сприяє демократизації суспільства. Реалізація невід'ємного права людини на вільний доступ до інформації, переоцінка ролі бібліотек у суспільстві, перехід до існування в умовах ринкової економіки - ці та інші нові вимоги суспільства до бібліотечних працівників обумовлюють необхідність освоєння нових знань, систематичного підвищення ділової кваліфікації та творчої ініціативи.

У зв'язку з цим дуже гостро стоїть питання розвитку системи підвищення кваліфікації і перепідготовки бібліотечних кадрів у сучасній соціально-комунікативній ситуації.

Сучасна структура додаткової професійної освіти працівників публічних бібліотек Києва в організаційному аспекті представлена наступними ланками:

1. Освітні установи вищої і додаткової освіти у сфері культури і мистецтв (кафедра книгознавства та бібліотекознавства Інституту державного управління і права Київського національного університету культури і мистецтв, Державна академія керівних кадрів культури і мистецтв)
2. Центр безперервної інформаційно-бібліотечної освіти Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв
3. Національна парламентська бібліотека України, Національна бібліотека України для дітей, Державна бібліотека України для юнацтва;
4. Центральні міські бібліотеки: Публічна бібліотека імені Лесі Українки, міська спеціалізована молодіжна бібліотека «Молода гвардія», ЦМБ імені Т. Г. Шевченка для дітей;
5. Методичні служби районних централізованих бібліотечних систем м. Києва.

Особливе місце в освітній інфраструктурі займають міжнародні організації і фонди, що надають фінансову підтримку освітнім програмам і проектам: Інститут "Відкрите суспільство" (Фонд Сороса), «Глобальні бібліотеки» (фондація Білла та Мелінди Гейтсів), Міжнародний бібліотечний інформаційний аналітичний центр (МБІАЦ) та інші, а також Українська бібліотечна асоціація (УБА).

Додаткова освіта працівників публічних бібліотек Києва здійснюється за такими напрямками:

- професійна перепідготовка – освоєння знань і навиків, необхідних для забезпечення професійної діяльності у відповідності до нових вимог;

- підвищення кваліфікації – оновлення теоретичних і практичних знань відповідно до нових вимог щодо рівня професійної кваліфікації і необхідності вирішення нових виробничих завдань (проблемні семінари, курси підвищення кваліфікації, методичні дні, майстер-класи, тренінги, практикуми);
- стажування – закріплення на практиці знань, отриманих в результаті теоретичної підготовки, ознайомлення з бібліотечним інноваційним досвідом;
- оперативна актуалізація знань по неформальних освітніх каналах (конференції, семінари, наради, ярмарки ідей, круглі столи, ділові ігри, фокус-групи, конкурси, міжнародні освітні і професійно-ознайомлювальні тури).

Система підвищення кваліфікації працівників публічних бібліотек Києва носить системний та багаторівневий характер.

Методичним центром вищого рівня для працівників публічних бібліотек м. Києва є Національна парламентська бібліотека України. Працівники київських бібліотек запрошуються до участі у всеукраїнських конференціях, семінарах, засіданнях круглих столів. Щомісяця у приміщенні бібліотеки організовуються перегляди нової фахової літератури та методичних видань з усіх напрямів бібліотечної справи. На сайті Національної парламентської бібліотеки можна знайти всі законодавчі та нормативні документи, що стосуються розвитку бібліотечної галузі, а також отримати відповіді на проблемні питання бібліотечної діяльності за допомогою віртуальної довідки.

Національна парламентська бібліотека України розвиває взаємодію з публічними бібліотеками Києва з метою використання їх інформаційно-ресурсного потенціалу і організації виїзних заходів з підвищення фахового рівня працівників бібліотек України. Надає методичну і консультативну допомогу в організації підвищення кваліфікації київських бібліотекарів, бере участь у реалізації їх освітніх заходів.

Важливе місце в системі підвищення фахового рівня працівників публічних бібліотек Києва посідає Центр безперервної інформаційно-бібліотечної освіти Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв. Щорічно у Центрі проходять навчання десятки київських бібліотекарів. Програма Центру з підвищення кваліфікації бібліотекарів орієнтована на короткострокове адаптаційне навчання молодих фахівців з різних напрямів бібліотечної діяльності, а також навчання фахівців зі стажем основам роботи в мережі Інтернет. У минулому році Центром безперервної інформаційно-бібліотечної освіти організовано курси «Професіонали інформаційних ресурсів», а на базі Публічної бібліотеки імені Лесі Українки проведено навчання двох груп працівників з проблеми «Інтернет у публічних бібліотеках». У 2010 році група працівників Публічної бібліотеки імені Лесі Українки пройшла навчання

з курсу «Організація та управління змінами в публічній бібліотеці в умовах інформатизації та соціально-економічних перетворень».

На рівні міста функції методичних центрів для київських бібліотек виконують центральні міські бібліотеки: Публічна бібліотека імені Лесі Українки, Центральна міська бібліотека імені Т.Г.Шевченка для дітей та міська молодіжна спеціалізована бібліотека «Молода гвардія» .

З метою ефективного управління діяльністю бібліотек міста велика увага центральних міських бібліотек приділяється так званому «розділеному керівництву» — участі усіх керівників головних публічних бібліотек міста та централізованих бібліотечних систем в управлінні системою бібліотек. Таким чином підвищується якість прийнятих рішень, виробляються найбільш оптимальні рішення проблемних ситуацій, в усіх керівників ЦБС виховується відчуття відповідальності і причетності до змін, що відбуваються. Цьому сприяють засідання Ради директорів, що є постійно діючим колегіальним органом. Засідання Ради директорів відбуваються, як правило, щоквартально. Саме Радою директорів визначається стратегія розвитку публічних бібліотек Києва, здійснюється координація роботи, виробляються єдині рішення з питань вдосконалення діяльності головних міських бібліотек та централізованих бібліотечних систем.

Організаційно-методичною діяльністю публічних бібліотек Києва займається науково-методична рада, що об'єднує заступників директорів ЦБС і діє при Публічній бібліотеці імені Лесі Українки. Це дорадчий орган, на засіданнях якого виробляються єдині рішення і рекомендації з провідних напрямів діяльності бібліотек, розглядаються програми підвищення кваліфікації бібліотекарів. Рішеннями науково-методичної ради затверджуються і вводяться в практику роботи бібліотек методичні інструкції та рекомендації. До прикладу, у 2009 році науково-методичним відділом Публічної бібліотеки імені Лесі Українки розроблена, узгоджена з провідними фахівцями ЦБС міста і прийнята на засіданні науково-методичної ради інструкція з обліку бібліографічних довідок та консультацій у публічних бібліотеках Києва, методичні рекомендації щодо розстановки карток в абетковому каталозі.

Один з важливих напрямів методичної роботи Публічної бібліотеки імені Лесі Українки як методичного центру публічних бібліотек Києва — розвиток системи підвищення кваліфікації фахівців на основі вдосконалення традиційних і впровадження нових форм і методів навчання.

Можна виділити наступні рівні системи підвищення кваліфікації:

- адаптаційний (для бібліотечних працівників, які щойно розпочали свій трудовий шлях в бібліотечній сфері);
- початкової професійної підготовки (для співробітників, що не мають спеціальної освіти і досвіду бібліотечної роботи);
- навчання керівників;

- професійний розвиток фахівців (участь в науково-практичних конференціях і семінарах; творчі відрядження);
- актуалізація знань (проведення методичних заходів на базі окремих бібліотек);
- загальноосвітній (засідання клубу бібліотекарів, відвідування музеїв і т. і).

Підвищення кваліфікації працівників бібліотек міста здійснюється усіма відділами ПБ імені Лесі Українки з урахуванням специфіки їх діяльності. Переважно методична робота відділів представлена консультаціями та практичними заняттями. На базі відділу довідково-бібліографічної та інформаційної роботи організовано тренінг-центр з питань формування електронної бази даних. На заняттях тренінг-центру розглядаються проблемні питання формування електронних бібліографічних записів, зокрема правил та методики заповнення полів, приймаються рішення по вдосконаленню електронної пошукової системи. В тренінг-центрі проходять навчання по вводу записів документів до електронного каталогу бібліографи-початківці.

Відділ нових інформаційних технологій проводить навчання та надає консультативну допомогу з питань впровадження нових комп'ютерних технологій, основ роботи в мережі Інтернет. Силами працівників відділу підготовлений та виданий посібник «Основи організації роботи в мережі Інтернет», метою якого є надання допомоги бібліотекарям у самостійному оволодінні методикою оперативного пошуку інформації у Всесвітній мережі.

Основна робота з підвищення фахового рівня працівників київських бібліотек проводиться відділом науково-методичної роботи.

У відділі сформовано фонд документів з різних напрямів бібліотечної діяльності. Щороку передплачується понад 12 назв фахових періодичних видань. Відслідковуються та передплачуються видання серії «Библиотекарь и время. XXI век». Актуальні статті із збірників та періодичних видань, що мають практичне значення для працівників публічних бібліотек, аналітично опрацьовуються та вводяться до електронного каталогу Публічної бібліотеки імені Лесі Українки. На основі цих записів з періодичністю двічі на рік видається та розповсюджується серед бібліотек міста бібліографічний бюлетень «Професіонал».

Відділом проводиться систематична інформаційна діяльність, спрямована на своєчасну та повну бібліографічну і фактографічну інформацію бібліотекарів на базі методичного моніторингу про досягнення сучасної бібліотечної теорії і практики, про все нове, що з'явилося в бібліотечній справі.

У кабінеті бібліотекознавства відділу науково-методичної роботи до уваги бібліотекарів постійно діюча виставка фахових документів «Територія професіонала», тематичні папки актуальних матеріалів на

теми: «Інноваційна діяльність бібліотек», «Сімейне читання», «Молодь і бібліотека», «Бібліотекарю-бібліографу», «Бібліоменеджмент. Керівникам бібліотек», «Бібліотекарю-краєзнавцю», «Нові бібліотечні технології» і т.д.

Працівникам публічних бібліотек Києва надаються письмові та усні довідки та консультації з різних питань бібліотечної діяльності.

Регулярні проведення оглядів нових надходжень методичної літератури, літературно-художніх журналів, тематичні огляди методичних матеріалів сприяють розвитку самоосвіти бібліотекарів. Методичні матеріали відділу використовуються також на заняттях виробничого навчання в структурних підрозділах Публічної бібліотеки ім. Лесі Українки та бібліотек міста.

Новою формою занять в системі підвищення кваліфікації є години професійного спілкування. Під час проведення таких заходів піднімаються актуальні бібліотечні проблеми, ведеться пошук шляхів їх вирішення, колеги діляться досвідом своєї роботи. Головною метою години професійного спілкування є спонукання бібліотекарів до позитивних змін у своїй діяльності шляхом надання нової інформації, обміну думками.

Працівники відділу приділяють велику увагу методичному забезпеченню заходів з підвищення кваліфікації, що проводяться в рамках окремої ЦБС. Електронною поштою надсилаються різноманітні методичні матеріали: зразки положень про різні види бібліотечної діяльності, сценарії та розробки практичних занять і ділових ігор, посилення на сайти Інтернет, що вміщують корисну для бібліотекарів інформацію і т.і.

Для вивчення стану та визначення пріоритетних напрямів діяльності бібліотек щороку узагальнюються підсумки діяльності публічних бібліотек Києва, готується аналітико-інформаційне видання «Про діяльність публічних бібліотек м. Києва за рік», де висвітлюються результати аналізу основних показників та напрями діяльності публічних бібліотек Києва, стан та розвиток бібліотечної мережі, її роль в соціокультурному середовищі громади.

Тематика і форми навчання визначаються, виходячи з поточних проблем управління і розвитку бібліотек з урахуванням результатів опитування заступників директорів ЦБС під час щорічного засідання круглого столу «Плануємо роботу на ... рік».

Найбільш ефективною комплексною формою навчання є семінари та семінари-практикуми. Впродовж останніх двох років їх тематикою були питання впровадження в практику роботи бібліотек ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 «Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання»); культура спілкування бібліотекарів, маркетингова та краєзнавча діяльність бібліотек. В програму семінарів включаються такі активні форми навчання як практикуми, ділові ігри, проводяться тестування.

Популярністю користуються засідання круглих столів, де бібліотечні фахівці можуть обмінятися своїми ідеями, думками та поглядами на різні аспекти бібліотечної діяльності. Засідання круглих столів останні два роки були присвячені обговоренню проблем бібліотечного обслуговування соціально-незахищених верств територіальної громади (за участю представників Управління соціального захисту населення КМДА та директора навчально-інформаційного комп'ютерного центру УТОС), бібліотечному обслуговуванню етнічних громад Києва (за участю представників Ради національних товариств України, відділу з питань міжнаціональних відносин Головного управління у справах національностей та релігій КМДА), ролі публічних бібліотек Києва у створенні єдиного інформаційного простору (за участю Пашкової В.С. – кандидата педагогічних наук, доцента, директора Центру Інформаційних ресурсів Посольства США в Україні, Президента Української бібліотечної асоціації, Шевченко І.О. – директора інституту післядипломної освіти).

Проведення навчань на базі окремих бібліотек сприяє актуалізації знань і обміну досвідом. Так, семінар з питань організації бібліотечного простору відбувся на базі сучасної модернізованої бібліотеки «Світогляд» ЦБС Печерського району, а засідання круглого столу з питань обслуговування етнічних громад – на базі бібліотеки ім. О.Шварцмана, що спеціалізується на бібліотечному обслуговуванні представників єврейської громади.

Відповідно до тематики заходів з підвищення фахового рівня спеціалістами відділу розробляються методичні посібники, що вміщують узагальнений досвід та рекомендації по його впровадженню. Останніми роками видано методичні поради з організації бібліотечного обслуговування людей з фізичними обмеженнями «Інформація без бар'єрів», методичні посібники «Платні послуги бібліотек: законодавчі основи та методика впровадження», «Бібліографічні видання публічної бібліотеки : різновиди та методика створення» та ін. Повні тексти вищевказаних видань розміщуються на сайті Публічної бібліотеки імені Лесі Українки в розділі «Методичні матеріали» (http://lucl.lucl.kiev.ua/metod_mater.html).

Працівниками відділу вивчається та узагальнюється цікавий досвід роботи бібліотек міста, видається та розповсюджується серія інформаційних листків «Запровадьте в себе».

Крім використання традиційних форм підвищення кваліфікації (семінари, засідання „круглих столів“, групові і індивідуальні консультації) постійно ведеться пошук сучасних і ефективних форм підвищення кваліфікації.

Однією з сучасних і ефективних форм підвищення кваліфікації є проведення Конкурсів професійної майстерності, а також Конкурсів з різних напрямів діяльності бібліотек, що стимулюють творчу і професійну активність бібліотекарів. Конкурси професійної майстерності вже декілька років поспіль відбуваються у ЦБС Святошинського району. У ЦБС Дніпровського району практикується щорічний професійний

конкурс «Найкращий бібліотекар ЦБС». В різних номінаціях відповідно до професійних успіхів та здобутків за поточний рік визначаються та заохочуються найкращі фахівці. Досвід проведення конкурсів переконливо свідчить, що такі заходи надзвичайно ефективні, адже спонукають до творчості, неординарного і неформального ставлення до бібліотечної професії.

Підсумки конкурсів сприяють розвитку таких інноваційних форм як майстер-клас та «Аукціон авторських ідей», під час яких відбувається передача теоретичних і практичних знань за конкретною авторською програмою. Проведення таких форм навчання надзвичайно популярне в системі підвищення фахового рівня працівників ЦБС Дніпровського та Дарницького районів.

Налагодженню системи безперервного підвищення фахового рівня бібліотечних працівників на рівні централізованих бібліотечних систем м. Києва сприяє розробка та реалізація програм навчання працівників з урахуванням рівня їх підготовленості та необхідності, викликані виробничими потребами.

До прикладу, в ЦБС Шевченківського району м. Києва розроблено програми навчання в «Школі бібліотекаря-початківця» та в «Школі компетентного бібліотекаря». Навчання відбувається по 4-х модулях. Перший – удосконалення знань інформаційно-бібліотечного маркетингу, другий – соціально-психологічні основи бібліотечної діяльності, третій модуль спрямований на ознайомлення та впровадження в практику роботи бібліотек нових нормативних та регламентуючих документів, що стосуються бібліотечної діяльності. Четвертий модуль – заходи з підвищення загальнокультурного рівня бібліотекарів. Школа бібліотекаря-початківця допомагає опанувати бібліотечний фах і також має 4 модулі аналогічно «Школі компетентного бібліотекаря», але з урахуванням професійного рівня працівників. «Школа сучасного бібліотекаря» ЦБС Деснянського району працює за двома напрямками: навчання в тренінг-центрі по освоєнню програми MARK SQL та робота дискусійної зали, де проходить взаємообмін новими ідеями та досвідом з усіх напрямів бібліотечної діяльності. Бібліотечні працівники Дніпровського району проходять навчання в «Школі професійної майстерності». В рамках занять школи проводяться методичні години, практикуми, засідання круглих столів, обговорення цікавого досвіду роботи публічних бібліотек України та зарубіжжя. Навчальна програма «У бібліотеці новий співробітник» реалізується для бібліотечних працівників Подільського району.

Обмін досвідом під час взаємовідвідувань та стажування мають велике практичне значення для професійного розвитку бібліотечних колективів. Наприклад, у ЦБС Оболонського району практикуються виїзні методичні дні. Щоразу на базі однієї з бібліотек системи вивчається та узагальнюється кращий досвід роботи. Бібліотека в свою чергу готує та проводить електронну презентацію своєї історії, сьогодення та послуг, що

надає. Конкурс на кращу електронну презентацію також стимулює ініціативу, творчість та сприяє усвідомленню бібліотекарями необхідності в оволодінні сучасними комп'ютерними технологіями. Освоєння нових інформаційних технологій є одним з найважливіших напрямів сучасної професійної освіти бібліотекарів. Багаторівнева система підготовки кваліфікованих користувачів ПК та мережі Інтернет реалізується шляхом організації на рівні ЦБС «Комп'ютерної школи» (ЦБС Дарницького району), «Школи тренерів» (ЦБС Оболонського району).

Сьогодні у зв'язку з реалізацією в Україні проекту «Бібліоміст», започаткованого фундацією Білла та Мелінди Гейтсів, організовуються курси підвищення кваліфікації бібліотекарів. Партнери проекту, в коло яких входить Українська бібліотечна асоціація, Центр безперервної інформаційно-бібліотечної освіти Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв, розробили навчальні матеріали та створили інфраструктуру для забезпечення навчання українських бібліотекарів інформаційним технологіям. Працівники київських публічних бібліотек також взяли участь у навчанні. В серпні минулого року відбувся тренінг-апробація «Інноваційні зміни в бібліотеці на основі проектного, кадрового менеджменту та ініціативної діяльності бібліотек». У лютому 2010 року завідувача відділом науково-методичної роботи взяла участь у триденному семінарі з участю заступника директора публічної бібліотеки м. Вашингтон Ненсі Девепорт, де розглядались питання діяльності публічних бібліотек США і України, проводилась оцінка впливу публічних бібліотек та практичного використання результатів соціологічних досліджень, що проводяться бібліотеками.

Ефективною формою роботи з підвищення кваліфікації в системі навчання кадрів бібліотек міста, організації вільного часу і відпочинку працівників бібліотек є клуб бібліотекарів при Національній Спілці письменників України. Щороку проводиться 9 засідань клубу. Їх тематика різноманітна: презентація нових авторів і нових книг, відвідування музеїв, зустрічі з представниками редакцій періодичних видань та книжкових видавництв і т.п.

Районний університет культури успішно функціонує у ЦБС Дарницького району. Сприяють рівню освіченості і компетентності бібліотекарів міста відвідування щосереді «кальварівських посиденьок» в УНІАНі, де проходять обговорення нових книг, зустрічі з сучасними письменниками та літературознавцями.

Знання, придбані бібліотечними працівниками на методичних заходах, сприяють вдосконаленню роботи з користувачами і поліпшенню якості послуг, що надаються, впровадженню сучасних інформаційних технологій в бібліотечні процеси, підвищенню суспільного статусу бібліотек в системі соціальних інститутів міста.

Важливою складовою системи підвищення фахового рівня бібліотекарів є професійно-ознайомлювальні тури як в межах України так і за кордон. За

організації та сприяння Української бібліотечної асоціації представники керівного складу публічних бібліотек Києва мали можливість відвідати найкращі бібліотеки США, Фінляндії, Німеччини, Франції, Угорщини, Італії, Іспанії, Ізраїлю та інших країн.

Потужний імпульс для розвитку бібліотечної справи в Україні дає щорічна міжнародна конференція «Бібліотеки та інформаційні ресурси в сучасному світі науки, культури, освіти та бізнесу», що проходить в Криму.

Відбувається безліч різноманітних освітніх акцій, але вони багато в чому носять несистемний, фрагментарний характер. Основна причина – відсутність єдиного навчального центру, куди входила би група висококваліфікованих фахівців у галузі організації та автоматизації бібліотечної справи. Адже кожен рівень додаткової професійної освіти працює за своїми окремими планами та програмами, призначеними для окремих категорій бібліотечних працівників.

Звичайно, ця проблема є наслідком скорочення державного фінансування заходів, пов'язаних з перепідготовкою і підвищенням кваліфікації кадрів, недостатнього законодавчого регулювання, скорочення мережі навчальних закладів, що готують фахівців для бібліотек, низькі темпи інформатизації освітньої сфери бібліотечної справи.

Явно недостатню увагу основній і додатковій бібліотечній освіті приділяє сьогодні Київський національний університет культури і мистецтв. До мінімуму зведено набір абітурієнтів на кафедрі книгознавства та бібліотекознавства.

Введення обов'язкового тестування перед вступом у вищі навчальні заклади позбавляє бібліотечних працівників зі стажем, які не мають вищої бібліотечної освіти, можливості її отримати.

Центр безперервної інформаційно-бібліотечної освіти Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв не в змозі задовольнити потреби в підвищенні кваліфікації і перепідготовці кадрів для бібліотечної галузі, що неухильно ростуть.

Останніми роками не відбувається оновлення кадрового потенціалу бібліотек молодими фахівцями. Причина полягає не лише в руйнації системи вищої бібліотечної освіти, але й у соціальній незахищеності бібліотекаря. Ці проблеми потребують подальшого дослідження та вирішення на державному рівні.

Якщо вам цікаві публікації цього блогу, буду рада бачити вас у сайдбарі (колонці праворуч), в рядах постійних читачів :)

Опубліковано Ольга о 15:06

Мітки: бібліотекарі, додаткова професійна освіта, публічні бібліотеки Києва